

KAPLJE 20 LET POZNEJE

Zakaj 20 let pozneje?!

Zato, ker je komunistični režim pred 20 leti, 1972, s perfidno taktiko ukinitel revijo za kulturna in občja vprašanja, ki je šest let izhajala kot privatna publikacija v Idriji.

«Kaplje - 20 let pozneje» so torej antijubilej. Še veliko let po ukinitvi revije je bil prostor svobodnega razmišljanja s strani ideološke oblasti zaseden z eno samo resnico ali kvečjemu z modifikacijo te. Zato tudi nekoliko bolj svobodna misel ni smela na beli dan, če ni prestala sita avtocenzure, ali pa če je ni izrazil kdo od privilegirancev - seveda z obvezno zaključno apostrofijo na koncu, češ da bi bilo mogoče »na ta način« hitreje doseči osvoboditev delovnega človeka, kakor je to teoretsko utemeljeno v delih klasikov marksizma - leninizma, v praksi pa samoupravnega socializma.

Kaplje so v času izhajanja poudarjale vrednote narodne biti in tradicije, zato so bile označene kot nacionalistična revija. Razglašale so idejo pluralizma na vseh področjih človekovega življenja in tako širile prostor svobode mišljenja in ustvarjanja ter bile zato s strani ideološke avantgarde opredeljene za anarho - liberalističen konstrukt. Poseben poudarek so Kaplje posvetile svobodi

izražanja svetovnonazorske pluralnosti in bile zato od politične elite osumljene kot klerikalno trobilo, ki ima najbrž skrite zveze z Buenos Airesom. V Kapljah smo se borili proti tako imenovanemu leninističnemu konstrukt o družbeni stavbi in nadstavbi in smo bili zato razumljeni kot neživljenjski zanesenjaki, ki ne zastopijo temeljnih postulatov dialektičnega materializma, te zadnje epohe zgodovine. Pri reviji Kaplje smo se povezovali z zamejskimi Slovenci ne glede na njihove ideološke posebnosti in bili zato osumljeni naivnega in celo nevarnega sodelovanja z gnilim kapitalizmom ter emigrantskimi agenturami.

Ta in tem podobna sumničenja so bila vzrok za poseg oblasti, ki je bil, glede na čisti entuziazem tedaj mladih izobražencev iz province, umazan in politikantski.

Ob 20-letnem antijubileju moramo in smo dolžni poudariti, da se je ideja o opozicionalni reviji leta 1966 sprožila med mladimi intelektualci v provinci, toda ne v katerikoli; spočela se je v najstarejšem slovenskem rudarskem mestu, ki ima bogato, žal s strani samoljubne prestolnice spregledano kulturno, znanstveno in narodno tradicijo.

Uspelo je tej po formatu drobni revijici, ki smo jo pretežno financirali izdajatelji - večinoma študenti in zmeraj revni šolniki, tedaj zbrati cvet slovenske humanistične inteligence, predvsem publicistov in umetnikov. Dodati pa seveda moram in smem, da smo vendarle osnovno intonacijo reviji dajali domačini, izdajatelji. In še: tudi med nami so bile vsakršne razlike, kar indirektno izpričuje tudi pripis v glavi revije, da se celotno uredništvo ne strinja z vsebino posameznega prispevka, predvsem pa ta okoliščina priča o vizionarskem optimizmu mladih intelektualcev, ki so v dobi edino zveličavnega ideološkega monizma sanjali in dejansko izpričevali svojo pluralno usmerjenost. Ta ni bila ekskluzivna; zadela si je za nalogo biti v vseh pogledih dialoška.

In po dvajsetih letih, kaj naj v tem uvodu kot glavni urednik Kapelj še zapišem?!

Kaplje niso zrušile komunističnega sistema, o čem takem pri reviji še sanjali nismo. Tudi o slovenski osamosvojitvi izpod jugoslovanskega jarma smo bolj bajali, kot glasno razmišljali - med vrsticami pa smo to počeli. Tedanja oblastniška struktura nas je zaradi tega nekajkrat klicala na zagovor. Prenekateri sedanji narodnjaki, tudi kakšen zdajšnji minister, pa so z nami polemizirali ter nas zmerjali s čitalničarji. Ponosno ob 20-letnici ukinitve Kapelj

ugotavljam, da smo »kapljaši« zmeraj verjeli in še verjamemo v izvirno narodno bit, ki jo je prav v času izhajanja revije najbolj mendral balkanizem in njegovi zvesti domači služabniki. Ti so se po letu slovenske osvoboditve kar vsi porazgubili. Redkokdo prizna, da se je motil, da je živel v utvari, vsi jugoslovenarji in zvesti služabniki utopične ideologije, ki je vse stavila na zdrav razum homo sapiensa, pa so poniknili.

Ko razmišljam o velikih stvareh zgodovine, ki jih doživljamo v času obletnice ukinitve Kapelj, imam v mislih, kako revija ni nikoli imela namena biti prekucuška v političnem in ne ekstremno avantgardna v umetniškem smislu. Bila je spontan izraz kritične ustvarjalnosti in duhovnega bogastva mladih ljudi, ki so čutili utopičnost vizije o nekakšni brezrazredni, a duhovno izpraznjeni družbi kot utvaro, velikokrat kot nasilje nad notranjo, elementarno človekovo dragoceno enkratnostjo. Praznino, ki smo jo dojemali še bolj instiktivno kot razumsko, smo izpolnjevali za tedanje čase na nenavaden način, s kritično ustvarjalnostjo.

Toda ko poudarjam naravnost zanesenjakov iz Idrije, ne morem mimo dveh stvari, ki sta za duševno rast mladih ljudi važni, skoraj bi zapisal: usodni. Prva je družabnost. Ta je bila pri Kapljah razvita do tiste stopnje, ko prijateljevanje že zadobiva elemente pluralne barvitosti in tolerance ter je prav zato v svojem dogajanju srečno. Požvižga se na akademsko nadutost, navznotraj in navzven je odprto za drugačnost. Po idrijskih oštarjih, kulturnih hramih, v privatnih stanovanjih in kot bunker skrivnostnih zatočiščih smo kapljaši živel svojo svobodo in svojo pesem.

In drugič. Bolj ali manj smo bili pri Kapljah vseskozi izpostavljeni represiji. O nas partijski veljaki niso lepo govorili. Neštetokrat smo bili na uradnih in poluradnih sestankih na partijskem komiteju. Prihajali so »tovariši iz Ljubljane«, da bi umirili ali pa usmerjali našo elementarno svobodomiselnost.

Ti dve posrečeni okoliščini, tako različni, sta združevanje, prijateljevanje, ustvarjanje, dvignili na tisto raven, ki je usodna za vse življenje.

Priložnost ob pisanju tega prispevka je, da še enkrat povem, kako so bile Kaplje v svojem času edina privatna revija na Slovenskem. Nobenih omembe vrednih finančnih podpor ni bila deležna. Honorarjev ni bilo, tehnične storitve smo tedaj študentje in revni šolniki poravnavali iz svojih žepov. Tu pa tam nam je kakšen zvesti bralec zaokrožil naročnino navzgor in pridal kakšen sold. Ko je revija prenehala izhajati, smo poravnali dolgove uredniki iz svojih žepov. To

sem zapisal zato, ker je lahko bila revija tako svobodna in odprta samo zato, ker je ni nihče podpiral in tako tudi ne cenzuriral. Šele novi zakon, ki je revijam predpisal obveznega »pokrovitelja«, je onemogočil, da bi Kaplje, kakršne so bile, lahko izhajale še naprej. Samoukinitev revije je bila tako izsiljena.

»Kapljaši« smo ostali to, kar smo bili. Ničesar preteklega ni treba preklicati in navzlic vrenju demokracije, ki ljudi postavlja v posebno agregatno stanje, nič spremeniti. V idrijskem kotlu smo pričakali čas, ki toliko kot sopotnikom in politikantskim rokohitrecem predstavlja priložnost. Mnogi so jo izrabili. Mi smo bolj ali manj ostali tam, kjer smo bili.

Spominjanje preglaha utrip usodnega časa. Misel mu sledi.

Kot da imajo zasluge za zgodovinski preobrat, so se polastili oblasti različni oponenti, ki se kitijo, češ da so vedeli že pred zlomom »zidu« za njegovo krhkost in začasnost. Mnogi od disidentske kohorte so za nagrado zasedli ministrske ali kakšne druge sedeže. »Znotrajpartijski oporečniki« so se preselili iz komunističnih foteljev v klopi, kjer bodo izpopolnjevali dvestoletna izročila evropske demokracije. Objektivnost takšnih nagrad bo potrdila šele zgodovinska presoja - če seveda v takšno kategorijo resnice ne dvomimo. Vzroka za nepričakovano smrt utopičnega, a po fizični moči gigantskega sistema še dolgo ne bo moč dojeti v njegovi zgodovinski enkratnosti. Čas bo sanje in resničnost postavil na svoje mesto. Zaenkrat le: komunizma od Breginja do Vladivostika niso zrušili zgoraj navedeni demokrati. Komunizem se je kot sistem in kot drago plačana sanja naivnih zanesenjakov pa tudi krvi in slave željnih mogočnikov zrušil sam vase. Na utvari sloneča ideologija, ki ne upošteva individualnih, fizičnih, duševnih, duhovnih razsežnosti človekove bivanjske danosti, je z rojstvom že tudi prekleta in tako obsojena na večni mir in pokoj na smetišču zgodovine.

Toda ali je to res večni mir in pokoj?! Ali s padcem diktature razni »perspektivaši«, »kapljaši«, »novorevijaši« in druga intelektualistična ali kakšna drugačna združenja nimajo nobene vloge več.

Mislím, da jo imajo, in da ostaja enako aktualna tudi za tretje tisočletje človeške zgodovine, in za četrto in za vse dobe.

Čas diktatur in demokracij, ljudje blage in genialne pameti, poslanci miru in netilci vojn in revolucij bodo zaradi nikdar razumljene resničnosti biti posameznika in zgodovine potrebovali drugačnost v postavah pesnikov in

čudakov, oponentov in sanjačev - od teh je navsezadnje vendarle odvisna usoda sanj in pot človeških moči.

»Kapljaši« smo bili v svojem kraju, v svoji domovini, v svojem času drugačni. Drugačnost pa je zmeraj nekaj vznemirljivega, največkrat motečega. Z represivnimi sredstvi ali z apriornim odklanjanjem se je lahko znebiti. Toda, pravi modrec, če skupnost, v kateri se drugačnost razvije, to stori, se odpove svoji perspektivi.

Zdelo se mi je prav in pravično, da umestim »svojo« revijo v čas in prostor slovenske biti, kajti pojav Kapelj je bil poligon svobode in poguma - žal s strani novodobnih posedovalcev oblasti in resnice spregledan.

In nazadnje: kot urednik antijubilejne publikacije »Kaplje - 20 let pozneje« sem povabil k sodelovanju tiste zveste sodelavce iz ožjega primorskega in širšega slovenskega prostora, ki so pri izhajanju revije redno sodelovali. Zaradi prostorske stiske sem se moral odreči nekaterih, ki pa za revijo v času njenega izhajanja niso bili nič manj dragoceni. Opravičujem se jim, ker jih v antijubilejno številko nisem uvrstil. Tudi ta številka Kapelj odraža pluralnost misli in vsakršnih kriterijev, kar je bila odlika revije, izhajajoče v tako imenovanih sivih letih. Za objavo je bila odločilna kvaliteta prispevka.

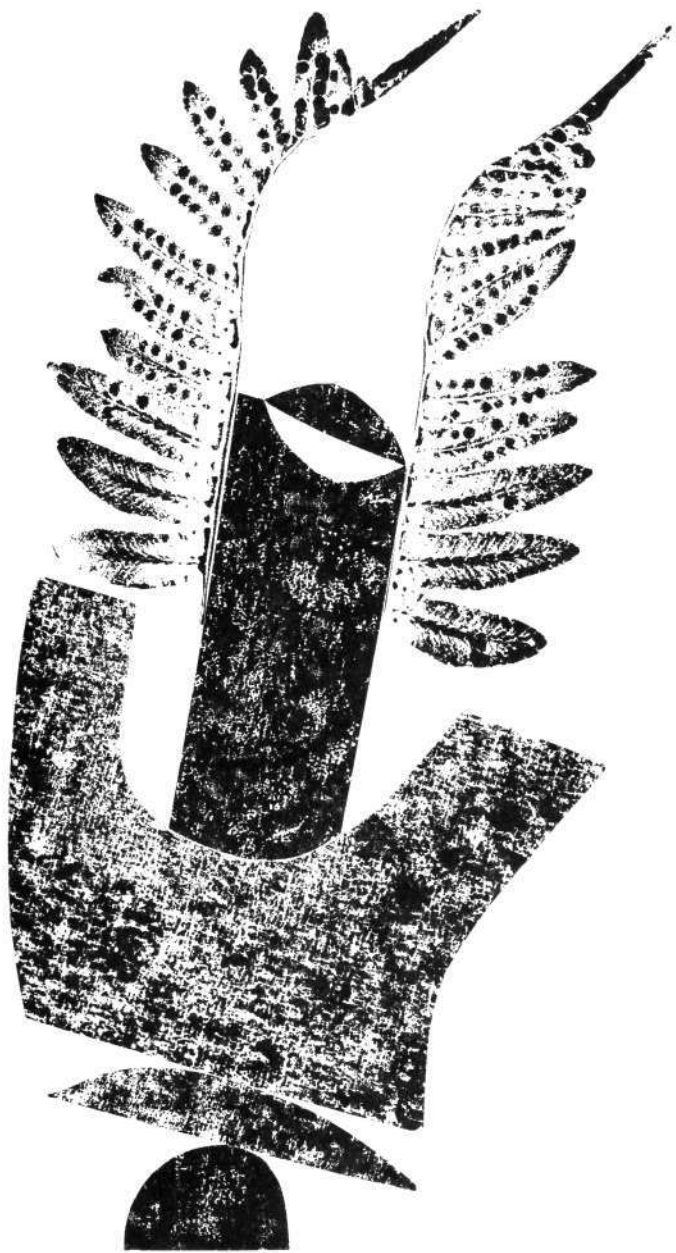
In nazadnje trpka misel. Mnogi zvesti sodelavci naše revije so po ukinitvi Kapelj prepustili svoje delo presoji časa in odšli.

Kam?!

France Bevk, Božidar Borko, Edvard Kocbek, Dominik Smole, Marjan Rožanc, Miha Maleš, Ivan Seljak-Čopič, Pavle Zidar, Gregor Strniša, Srečko Logar, Herman Vogel.

Klanjamo se njihovemu spominu!

Vsi, od prvega do zadnjega, so nam izročili svojo sanjo in resničnost. Njihove drugačnosti in dragocenosti se zavedamo, bolj ko se čas njihovega odhoda odmika. Brez njih bi bili revnejši v doživljanju svojega imena in svoje časti.

RT91